

Grund- eller inkomsttrygghet?

*Svensk ekonomisk trygghetspolitik i
historisk och internationell belysning*

Kenneth Nelson & Sebastian Sirén

Bakgrund

- Den jämförande välfärdsforskningen har identifierat olika institutionella modeller för socialpolitikens utformning, med olika konsekvenser för inkomstfördelning och intressebildning i samhället.
- Svensk socialpolitik är välkänd internationellt, där det ekonomiska trygghetssystemet setts som ett typexempel på *en generell välfärdspolitik*.
- Grundtrygghet för alla kombineras här med en hög grad av inkomsttrygghet för de förvärvsarbetande.
- Under senare decennier har det svenska trygghetssystemen stått inför en rad utmaningar och varit föremål för flera förändringar som påverkat generositeten i nedåtgående riktning.

Frågor

- Ger transfereringssystemet fortfarande en fullgott skydd mot inkomstbortfall och låg inkomst?
- Går det att identifiera en förskjutning av systemets grundläggande funktion, med potentiella konsekvenser för såväl fördelningspolitiska utfall som den politiska dynamik som omgärdar socialpolitiken?

Metod och data

Avgränsning: Offentliga stöd vid arbetslöshet, sjukdom, ålderdom, föräldraskap, och låg inkomst.

Metod: Beskrivande analyser av förändringar över tid samt internationella jämförelser.

Data: Institutionella indikatorer från *the Social Policy Indicator Database (SPIN)*, Institutet för social forskning (SOFI) vid Stockholms Universitet.

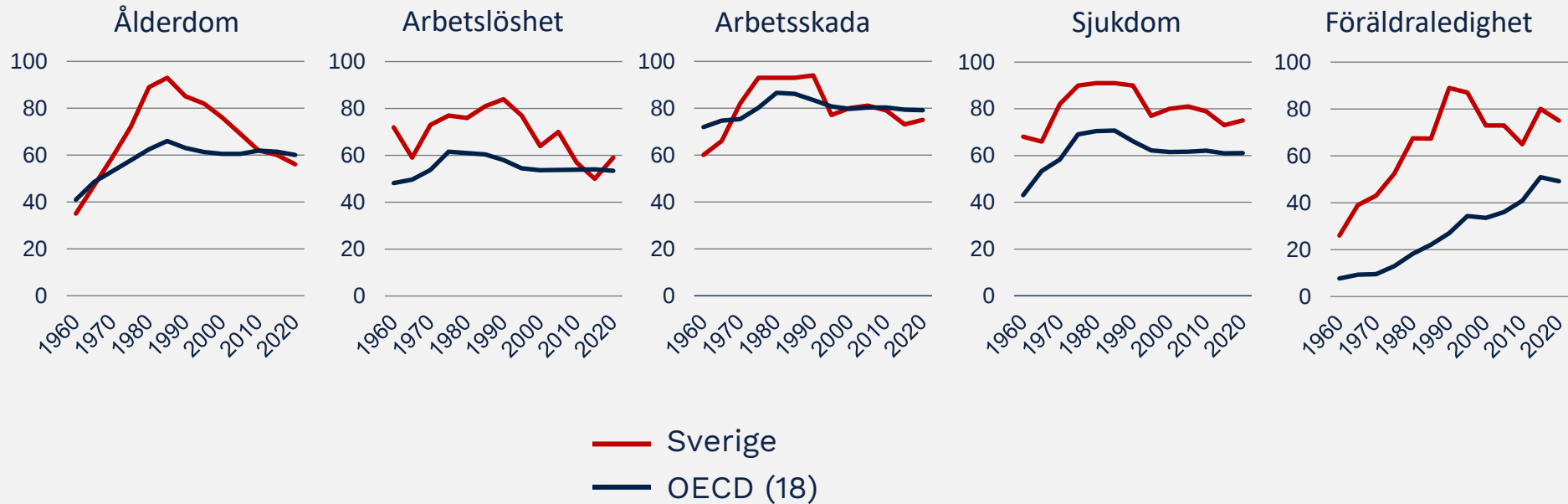
Indikatorer för socialförsäkringarna och arbetslöshetsförsäkringen

○ Ersättningsnivå	}	Andel av en genomsnittlig industriarbetarlön
○ Maxbelopp		
○ Varaktighet	}	Antal veckor
○ Kvalificeringsperiod		

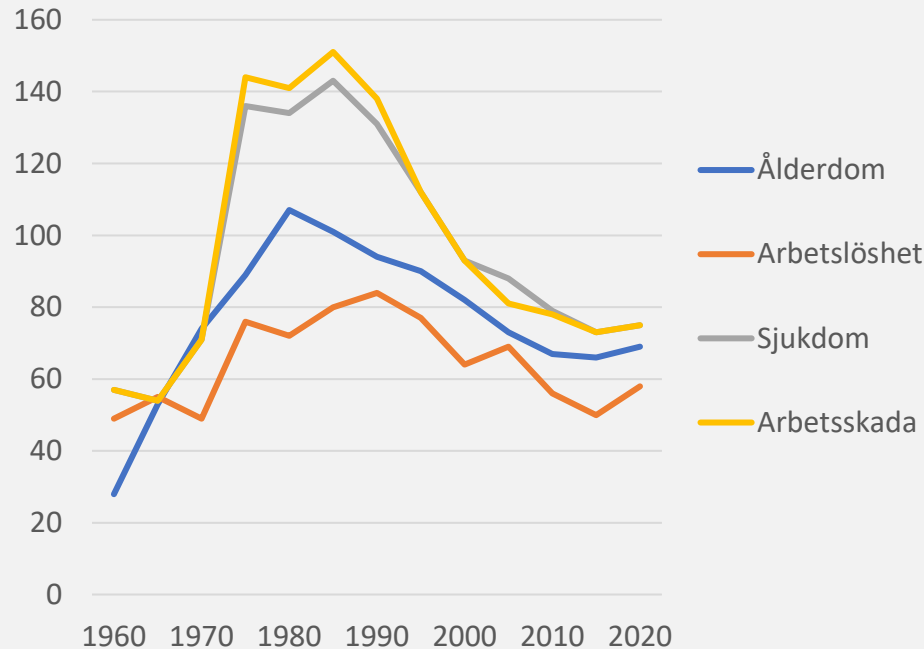
Indikatorer för det behovsprövade minimistödet

- Bidragens storlek i köpkraftskorrigerade \$US
- Bidragens storlek i förhållande till den disponibla medianinkomsten

Resultat: Ersättningsnivåer 1960-2020

Resultat: Maxbelopp efter skatt som procent av en genomsnittlig industriarbetares nettolön, Sverige.

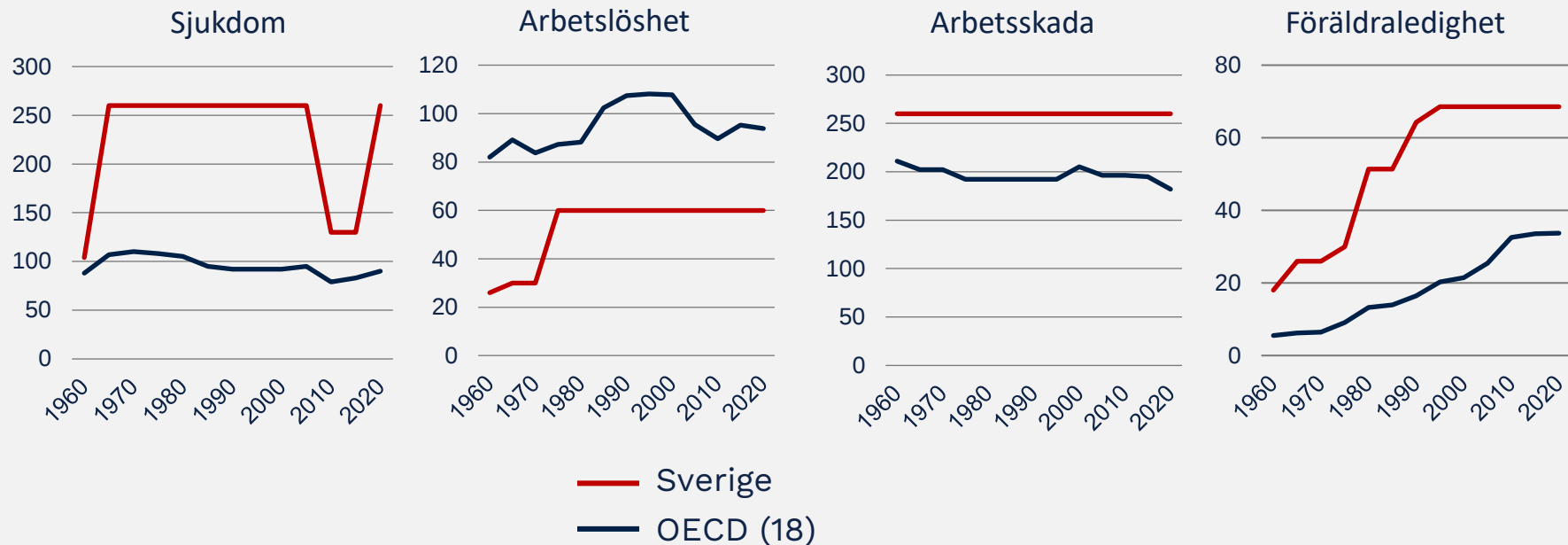

Resultat: Villkoren för att få ersättning har skärpts

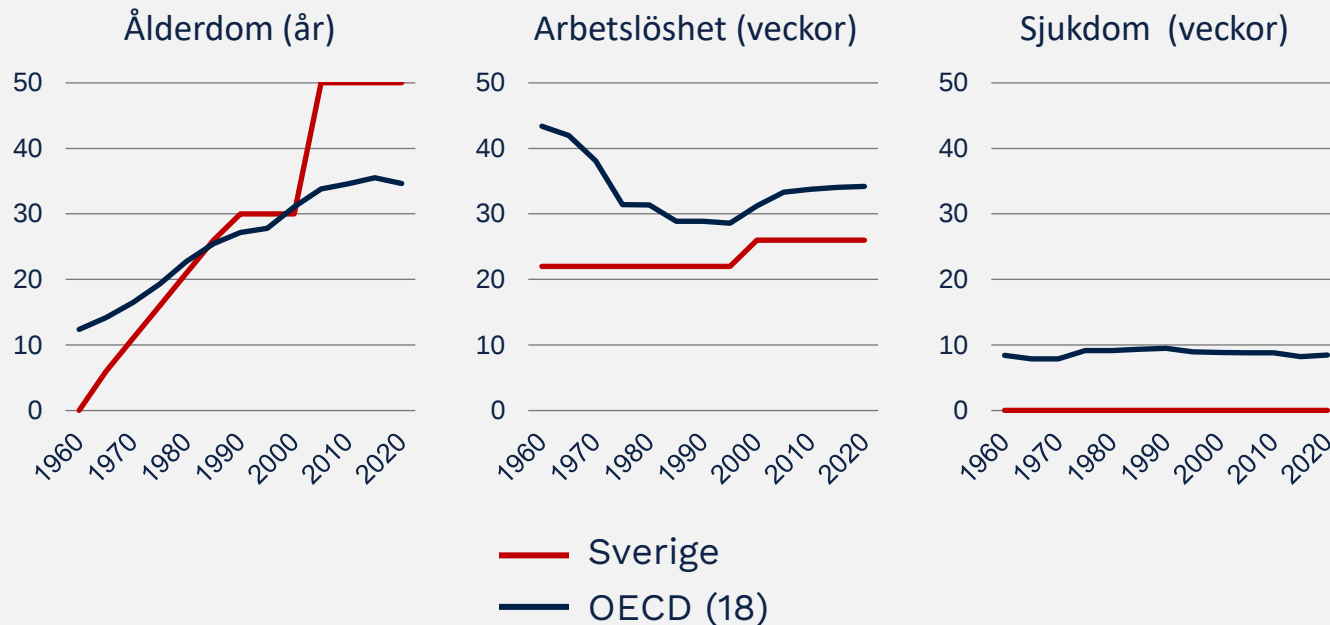

- Andelen **arbetslösa** med inkomstrelaterad ersättningen sjönk från 90 till 70 procent under 1990-talet. Efter millennieskiftet har nivån sjunkit ytterligare till dagens 50 procent.
- Antalet beslut om beviljad livränta för långvarig inkomstförlust som följd av en **arbetsskada** har minskat med hela 90 procent sedan 2005.
- Möjligheten att väga in andra faktorer än arbetsförmågan vid bedömning av rätten till ersättning från **sjukförsäkringen** togs bort under slutet av 1990-talet. Samtidigt skärptes bedömningarna.
 - I början på 2000-talet formulerades ett mål om att sjukfrånvaron skulle halveras inom fem år.
 - Därefter infördes rehabiliteringskedjan i vilken arbetsförmågan kom att prövas i relation till ett gradvis bredare spektrum av arbeten.
 - Under mitten av 2010-talet infördes ett siffermål för att minska sjukfrånvaron med ett ökat antal avslag.

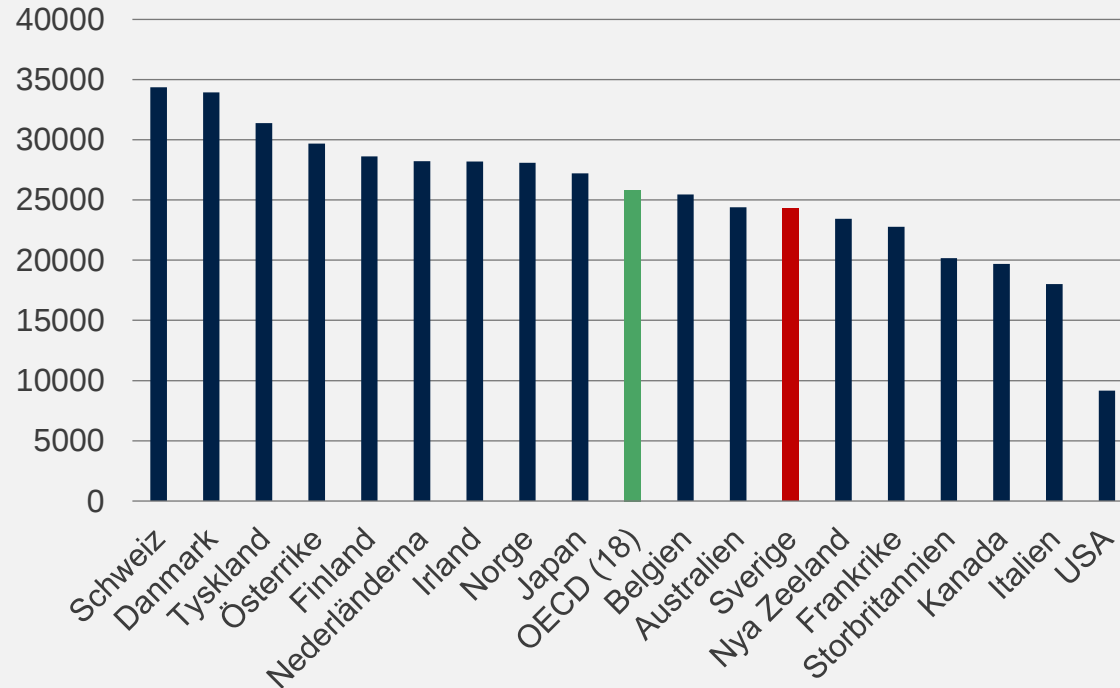
Resultat: Varaktighet 1960-2020 (antal veckor)

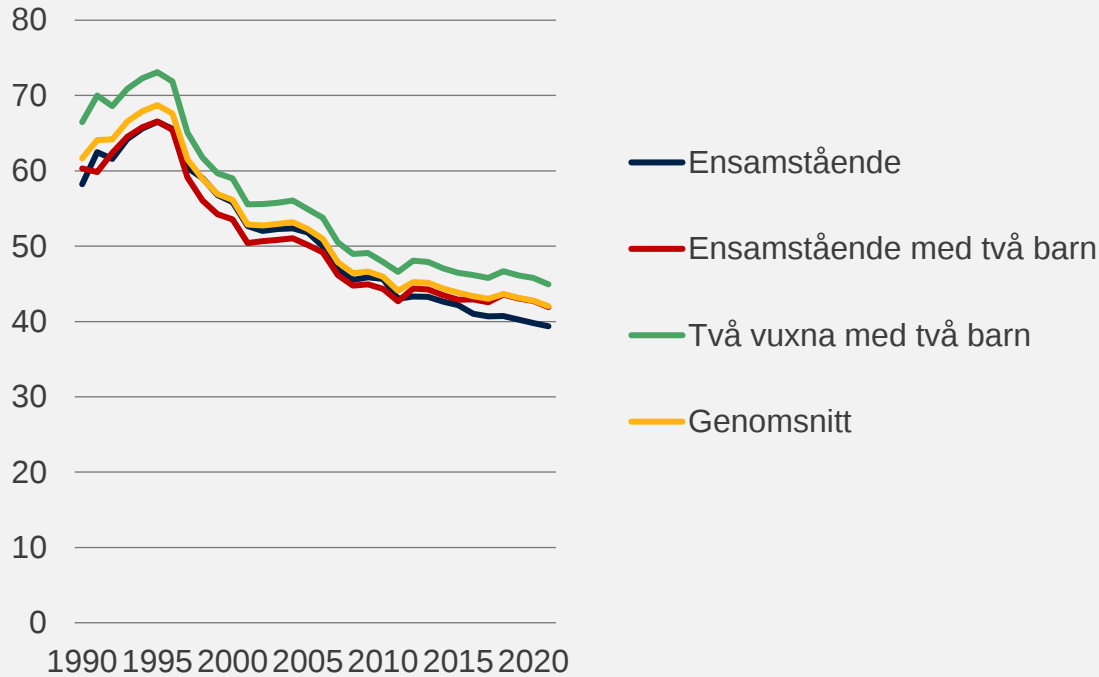
Resultat: Kvalificeringsperioder 1960-2020 (antal veckor eller år)

Resultat: *Minimistödets storlek (köpkraftskorrigerade årsbelopp i US-dollar)*

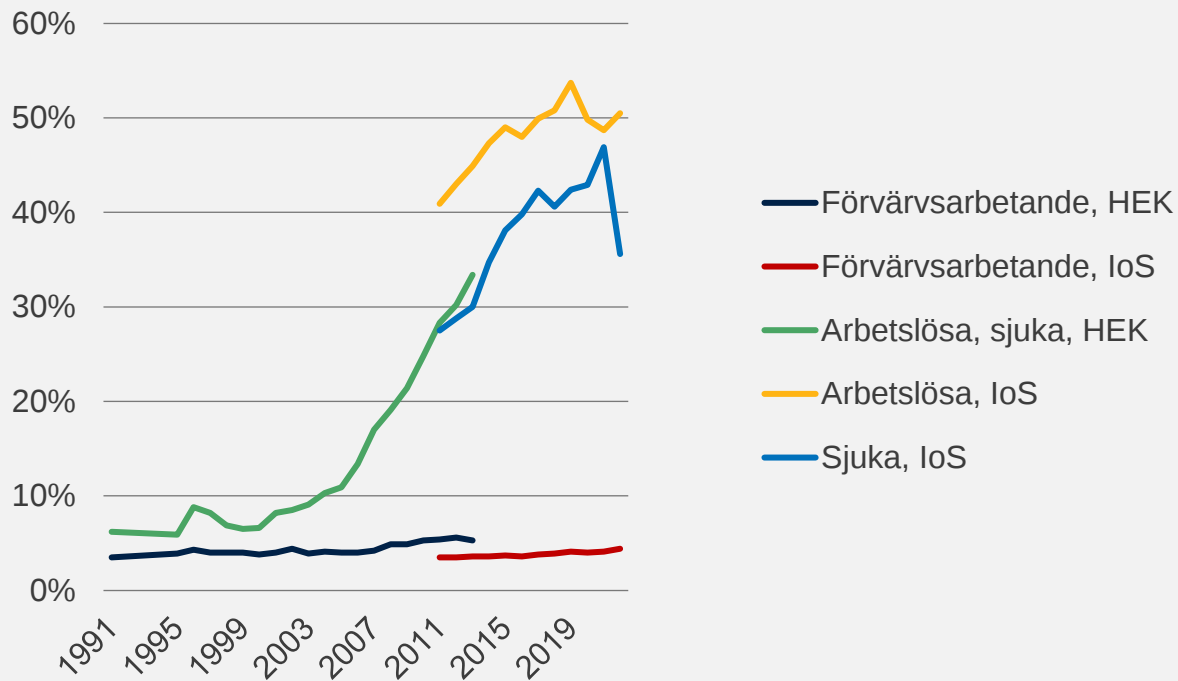
Resultat: *Minimistödets storlek som procent av den disponibla medianinkomsten i Sverige*

Slutsater:

- Sverige har rört sig bort från en generell välfärdsmodell, med höga ersättningsnivåer för de allra flesta, till en modell mer inriktad på grundtrygghet – *men som inte lyckas med den centrala uppgiften att skydda utsatta grupper mot fattigdom.*
- Utvecklingen har skett gradvis och utan någon bred principiell diskussion om vilken inriktning den svenska socialpolitiken bör ha.
- Utan ett starkt inkomstskydd riskerar välfärdspolitiken att tappa i legitimitet hos breda grupper, och paradoxalt nog bli allt sämre på att skydda också de ekonomiskt mest utsatta.
- Det vägval mellan grund- och inkomsttrygghet som svensk välfärdspolitik nu står inför har således långtgående fördelningspolitiska konsekvenser.

Slutsater: *Andel personer (procent) med låg ekonomisk standard i Sverige, uppdelat efter sysselsättning*

Rekommendationer:

- En översyn av **inkomsttacken**. Ambitionen bör vara att de flesta löntagare omfattas av ett fullgott skydd mot inkomstbortfall och att staten står för det skyddet.
- En automatisk uppräknings av inkomsttacken mot lönernas utveckling, likt den **indexering** som finns inom pensionssystemet. Därigenom undviks att ersättningarna per automatik urholkas under tider med gynnsam ekonomisk tillväxt.
- **Möjligheterna att erhålla ersättning** från systemen bör ses över för att stärka såväl tilliten till välfärdspolitiken som möjligheten att skydda hushåll från ekonomisk utsatthet.

UNIVERSITY OF
OXFORD

Tack!

Kenneth Nelson & Sebastian Sirén